

RYBNÍKY LVA JAKO VÝZNAMNÁ SOUČÁST KRAJINNÉ PAMÁTKY UNESCO

FISHPONDS IN LEDNICE – VALTICE CULTURAL LANDSCAPE, IMPORTANT PART OF UNESCO CULTURAL MONUMENT

ING. EVA HORSÁKOVÁ

Biosferická rezervace Dolní Morava, o. p. s.

ABSTRACT

This paper discuss the role of fishponds and their functions as traditional land-use technique in conserving the cultural landscape. Lednice – Valtice cultural landscape is proof not only of a long-lasting and harmonious relationship between man and nature but also of rural traditions going back centuries, both of which can today still play an important social and economic role in the life of local communities. The main aim is to look on fishponds as important part of cultural landscape structure of Lednice – Valtice Cultural Landscape in the context of the UNESCO World Heritage Convention.

Keywords: heritage, cultural landscape, fishpond, function, protection, conservation

ÚVOD

Tento příspěvek se zabývá pohledem na rybníky, významný prvek kulturní krajiny Lednicko – valtického areálu z pohledu Úmluvy o světovém kulturním a přírodním dědictví, zaštitěné UNESCO, která je se 180 vázanými státy nejuniverzálnějším mezinárodním právním dokumentem pro zachování dědictví lidstva. Kulturní a přírodní dědictví patří mezi nedocenitelné a nenahraditelné jmění jednotlivých národů a lidstva jako celku. Ztráty způsobené zničením nebo úplnou likvidací jakéhokoliv takto hodnoceného jmění znamenají ochuzení společného dědictví všech lidí na světě.

MATERIÁL

Pro zajištění přiměřené identifikace, ochrany, zachování, prezentace světového dědictví a jeho předání budoucím generacím přijaly v roce 1972 členské státy UNESCO Úmluvu o zachování světového kulturního a přírodního dědictví (dále jen Úmluva). Následně byl ustanoven Výbor světového dědictví, který vede Seznam světového dědictví. V roce 1992 se Úmluva stala prvním právním mezinárodním nástrojem pro identifikaci a ochranu kulturních krajin. Výbor potvrdil stanovisko, že kulturní krajiny představují společné dílo člověka a přírody. Jak je vyjádřeno v 1. článku Úmluvy, jsou kulturní krajiny dokladem vývoje lidské společnosti a osídlení v průběhu času pod vlivem fyzických omezení a /nebo/ příležitostí, představovaných přírodním prostředím a působením sociálních, ekonomických a kulturních sil, vnitřních i vnějších. Termín kulturní krajina zahrnuje různorodost projevů vztahů mezi lidstvem a jejich přírodním prostředím. Kulturní krajiny často odrážejí specifické techniky udržitelného land-use, při akceptování základních vlastností a limitů přírodního prostředí ve kterém vznikly. Ochrana kulturních krajin může přispět ke zlepšení moderních technik land-use, podporuje biodiverzitu v různorodých územích světa a přispívá k jejich udržování. Klasifikace UNESCO rozlišuje 3 hlavní kategorie kulturních krajin:

- jasně definované krajiny, záměrně navržené a vytvořené člověkem
- krajiny organicky se vyvíjející: krajiny reliktní a krajiny, které se ještě vyvíjejí
- asociativní kulturní krajiny

V článku 4. Úmluvy se uvádí, že každý smluvní stát uznává svou povinnost zabezpečit označení, ochranu, zachování, prezentování a předání kulturního dědictví, nacházejícího se na jeho území budoucím generacím. Článek 5. dále vyžaduje, aby za účelem zajištění účinných a aktuálních opatření na ochranu, zachování a prezentování kulturního a přírodního dědictví nacházejícího se na území smluvního státu, do té míry, jak to bude možné a odpovídající, usiloval:

- a) o přijetí všeobecné politiky zaměřené na posílení úlohy kulturního a přírodního dědictví v životě společnosti a začlenění ochrany tohoto dědictví do komplexních plánovacích programů
- b) o vytvoření služeb na ochranu, zachování a prezentování kulturního a přírodního dědictví příslušnými zaměstnanci, majících prostředky na výkon těchto funkcí, na svých územích tam, kde takovéto služby neexistují
- c) o rozvinutí vědeckých a technických studií a výzkumu a o vypracování metod práce, se kterými bude stát schopen působit proti nebezpečím, která ohrožují jeho kulturní a přírodní dědictví
- d) o přijetí odpovídajících právních, vědeckých, technických, administrativních a finančních opatření potřebných pro označení, ochranu, zachování, prezentování a obnovu tohoto dědictví
- e) o podporu při vytváření nebo rozvíjení národních či regionálních středisek pro školení v oblasti ochrany, zachování a prezentování kulturního a přírodního dědictví a o podporování vědeckého výzkumu v této oblasti.

Pro usnadnění provádění Úmluvy do praxe byly ustanoveny Operační směrnice (Operational Guidelines for Implementation of World Heritage Convention). Po prvé byly Operační směrnice vydány v roce 1977, od té doby se revidují na základě rozhodnutí přijímaných Výborem pro světové kulturní a přírodní dědictví. Jsou určeny státům, které se zavázaly naplňovat Úmluvu, pro činnost Výboru světového dědictví, pro poradní orgány UNESCO, koordinátorům statků na Seznamu, vlastníkům a správcům statků. Jedná se o poměrně rozsáhlý materiál, který provádí zájemce všemi postupy a požadavky pro úspěšné zapsání statku na Seznam, doporučeními pro jeho ochranu a péči a možnostmi poskytování mezinárodní pomoci na základě Fondu pro světové dědictví apod. Aby byl statek zapsán na Seznam musí mít tzv. výjimečnou světovou hodnotu, t.zn., že musí naplňovat alespoň jedno z 10 posuzovaných kritérií, kde prvních 6 kritérií vyjadřuje charakteristiky kulturních krajín a 4 kritéria krajín přírodních. Krajiny musí navíc naplňovat požadavek autenticity (kulturní krajiny) a integrity (přírodní krajiny). V závislosti na typu kulturního dědictví a jeho kulturního kontextu statky naplňují podmínky autenticity pokud jsou jejich kulturní hodnoty vyjádřené varietou atributů včetně: formy a designu, materiálů a substancí, využití a funkce, tradice, techniky a managementových systémů, umístění a zasazení, jazyka a ostatních forem nehmotného dědictví, ducha a vědomí, apod. Vztahy a dynamické funkce přítomné v kulturních krajínách, historických místech a ostatních živoucích stacích jsou podstatné pro jejich specifický charakter a měly by být udržované. Místa by neměla být vnímána jen jako chráněná *bez* lidí, nebo jako jakési ostrovy chráněné *před* lidmi, ale ve funkčních krajinných souvislostech. Znamená to novou interpretaci, kde se od materiálů přechází k charakteru a duchu místa, ke komunitám, k udržování tradic a kulturní kontinuity. Při interpretování dědictví novým způsobem se berou v úvahu souvislosti, vazby, prostředí a lidé bydlící v místě, nebo jeho blízkém okolí. Jedním z požadavků Úmluvy, které rozvádí Operační směrnice je i ochrana statku a jeho management. Podle Operačních směrnic by ochrana a management statku světového dědictví měly zajistit, aby výjimečná světová hodnota, integrita a autenticita v době zápisu statku na Seznam, byly udržované a zlepšované. Všechny statky zapsané

na Seznam musí mít přiměřenou dlouhodobou legislativu, regulační mechanismy, institucionální nebo tradiční ochranu a management pro zajištění jejich ochrany. Lednicko-valtický areál byl zapsán na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví dne 7. prosince 1996. Zápisem Lednicko – valtického areálu (LVA) na Seznam bylo přiznáno, že místo splňuje hned několik z výše uvedených kritérií:

I. kulturní krajina reprezentuje mistrovské dílo lidského kreativního genia

II. představuje významnou výměnu lidských hodnot, v průběhu času a v rámci kulturního místa na světě, v rozvoji v architektuře a technologiích, monumentálním umění, urbanismu a krajinnému designu

IV. je výjimečným příkladem typu budov, architektonických a technologických souborů nebo

krajiny, který dokládá významnou etapu v historii lidstva.

Lednicko-valtický areál (LVA) splňuje i požadované kritérium autenticity. Zápisem LVA na Seznam nevznikla žádná legislativní omezení. Hodnoty statků jsou posuzovány z pohledu světové výjimečnosti na národní, regionální a místní úrovni a dohromady vytvářejí celkový význam památky světového dědictví. Hodnocení klíčových atributů, které vytvářejí výjimečnou světovou hodnotu památky světového dědictví z pohledu dnešní společnosti je velmi důležitým východiskem pro vhodná rozhodnutí v procesu řízení památky světového dědictví. Rozpoznání hodnot je prvotním předpokladem jakékoli cílevědomé činnosti v péči o krajinu. Vymezením hodnot stanovujeme zároveň limity možných úprav a změn. Změny jsou možné potud, pokud nebudou na úkor poznaných hodnot. Rozpoznání a pojmenování kulturních hodnot krajiny jsou klíčovým předpokladem k jejich zachování a péči. Unikátnost LVA spočívá v mimořádně působivém spojení přírodních faktorů s historickou kultivací krajiny a uměleckou kvalitou architektonických děl i krajinných úprav. Lednická část areálu se rozvinula v lužní krajině v nivě řeky Dyje. Tuto krajinu lze srovnat s evropskými lužními krajinami, kde významné šlechtické rody přetvářely údolí řek v krajiny zemědělské, lovecké a parkové. Ve Francii je to například kultivovaná krajina v údolí řeky Loire, mezi Sully-sur-Loire a Chalones, v Anglii např. údolí řeky Temže s parkovými areály Hampton Courtu, Richmondu a Kew. Nejbližší jsou však charakteru LVA lužní krajiny střední Evropy: braniborská na soutoku Sprévy a Havely, krajinářský park v Muskau na řece Nise na hranici Polska a Německa, anhaltské zahradní království mezi Desavou a Wörlitz v údolí Labe. V průběhu historického vývoje se v LVA uplatnil neobyčejně bohatý rejstřík kultivace krajiny. Vedle lesního hospodářství a myslivosti to bylo především zemědělství s polním hospodářstvím, ovocnářstvím, vinařstvím, chovem ovcí, skotu a koní. V neposlední řadě se v této krajině uplatnilo rybářství a rybníkářství na velkoryse vybudované soustavě rybníků. LVA je jedním z nejvýznamnějších příkladů ferme ornée (okrasného statku), které se vyvíjely jako výraz krajinářské architektury romantického hnutí 18. století. Napodobujíc bájnou Arkádií, byl utvářen pastevecký ráj, jako odraz harmonie mezi člověkem a přírodou. Fungující statek, chov domácích zvířat a přírodní krajina, zkrášlená připomínkou bájně Arkádie: letohrádky, grotty, sochy a nápisy z klasických textů byly kombinované se serpentinově vedenými chodníčky, tekoucí vodou a vodními plochami a s místy, kde se střídá světlo a stín. Krajinu dotvářely specifické výsadby a inspirativně rámované pohledy. Ferme ornée byl prvním krokem k Brownovým parkovým krajinám. V Čechách se k typu ferme ornée řadí areál v okolí zámku Veltrus a krajina mezi Kačinou a Novými Dvory. Hodnota dochované lednicko – valtické ferme ornée vynikne při srovnání osudu tohoto specifického typu utváření krajinářského parku v jiných zemích. Areály kultivované krajiny v okolí velkoměst se udržely buď jako parkové enklávy bez zemědělského zázemí (údolí řeky Temže mezi Windsdorem a Londýnem) nebo byly pohlceny

zástavbou i s většími plochami samostatných parků (Monceau v Paříži). Zemědělská krajina často zmizela i u objektů, které nebyly ohroženy expanzí velkoměst, kde byla nahrazena rekreačními a sportovními areály, zejména golfovými hřišti. (Kuča, O. 1995) Jedním z významných atributů krajiny LVA byly i rybníky. Rybníky vznikaly v místech pravidelně zaplavovaných, na poměrně četných tocích a v místech trvale podmáčených. Založení rybníků lednicko – valtických sahá do doby předhusitské, většinou asi do 2. poloviny 14. století, k jejich rozvoji dochází však až koncem 15. století. V urbáři valtickém z r. 1414 je doložena existence rybníka „v Heumadu“ (byl na 798 kop rybí násady, tedy cca 40ha velký) a rybník v Lednici „in der Zwentna“. Zdá se, že teprve zánik četných osad a obcí kolem Lednice a Valtic v době husitské a za válek českouherských umožnil založení velkých rybníčních ploch. Jejich vyvrcholením bylo vybudování největšího rybníka v kraji, „Voitlsbrunnského“ či „Kamenohrázného“ (Steindammteich), t.j. nynějšího Nesytu či rybníka Sedleckého. Ve valtickém urbáři z r. 1570 se uvádějí výslovně rybníky „Dolní Úvalenský“ (Hoffenteich), „Vlčí“ (Wolfsteich – 46 jiter, asi 21ha), „Sauteich“ u Úval (33 jiter, cca 15ha), „Pottendorfský“ a „Katzelský“. V témže urbáři jsou uvedené dále rybník „Hlohovecký“ (asi 150 jiter na 320 kop násady), „Egelsee“, „Lanteich“ a „Sedlecký“ pozdější Nesyt, na 700 kop násady o výměře 570 jiter. U Lednice pak z r. 1606 se uvádí rybník „Lesní“ (Waldteich), „Hornolednický“, nebo „Prostřední“ (180 jiter, na 160 kop kaprů a 50 kop štik), „Dolnolednický“ či „Mlýnský“ (194 jiter). Na Valticko patřily i rybníky „Schrattenberský“ (42 jiter), Baumgartenský, „Horní a Dolní úvalský“ a dalších 5 menších rybníčků Alašských. Dále se uvádí, že jméno „Nesyt“ (Nimmersat) pro rybník Sedlecký je doloženo až v roce 1716. Produktivita Nesytu v roce 1791 je udávána již 1000 kop kaprů a 130 kop štik, byl tedy o něco zvětšen (asi na 650 jiter). Síť rybníků byla tehdy velmi hustá a většinou se udržela do konce 18. století, kdy byly některé rybníky vypuštěny, jiné byly opětovně zrušeny začátkem 19. století (hlavně kolem r. 1830). (Hachler, E. 1959) Vybudováním rybníků Zámeckého a Podzámeckého (Růžového) byl položen základ jednoho z nejvýznamnějších přírodně-krajinářských parků v Evropě. Rybníky jsou zde především jádrem kompozice, v zámeckém parku mají však i svůj velký význam pro pobyt a hnízdění vodního ptactva. Ochrana ptactva na všech rybnících byla odedávna velkorysá, i když přitom byly sledovány jiné cíle, než v dnešní národní přírodní rezervaci. Byla to tehdy spíše rezervace lovecká, kde se však lovalo zřídka. Ve druhé polovině 19. století byly parkové úpravy podle principů Lancelota Browna (1715 – 1783) založené i podél soustavy Lednických rybníků. Parkově byly dotvořené i plochy v okolí Alašských rybníků (taky Allahovy nebo Allahovy rybníky).

Významným zjištěním je, že zprávy o rybnících na jižní Moravě se týkají skoro výhradně oblastí chudých na vodu, kde říční rybolov byl méně vydatný. Mnohem častěji jsou zde rybníky budovány ve spojitosti s vodními mlýny. Znamená to, že prakticky od počátku byly zakládány jako víceúčelová vodohospodářská zařízení. Sloužily jako nádrže pro chov ryb, zásobárna vodní energie k pohánění kol mlýnů a zařízení upravující vodohospodářské poměry v krajině. Zachycovaly obtížné vody v době jarních tání sněhu a letních příválů, odvodňovaly krajinu nad míru zamořenou stojatými vodami a krajině chudé na vodní srážky poskytovaly vláhu. Vodní zdroje byly tehdy nadmíru cenným majetkem, jejich užívání bylo zdokonalované důmyslnými zařízeními a rozdělovány byly mezi mnoho uživatelů smlouvami. (Rigasová, M. 2007) V polovině 18. století výnosy z rybníků převyšovaly zisk dvorů s ovčiny i výnos lesní. Na rybnících se ledovalo, zájem byl i o prodej rákosu.

Jaká je funkce rybníků v dnešní krajině a společnosti?

V dnešní době se rybníky v krajině nevyužívají pouze k produkci ryb. Mimoprodukční funkce rybníků naplňují v mnohých podobách společenskou objednávku a velmi často

svým významem přesahují samotnou produkci ryb. Rybníky a rybníkářství jako tradiční činnost v české krajině jsou součástí našeho kulturního dědictví, jsou předmětem zájmu ochranných institucí. Samotné rybníky jsou důležitou součástí životního prostředí (na rybníky je vázáno mnoho druhů chráněné fauny a flory), mají významnou klimatickou, vodohospodářskou a protipovodňovou funkci v krajině. Nezastupitelná je jejich krajinnotvorná role. Náklady na udržení mimoprodukčních funkcí rybníků, které nesou především rybníkáři, zatím nejsou státem kompenzovány. Ekonomický tlak na producenty dotvářejí i tvrdé podmínky obhospodařování rybníků v chráněných územích, spojené, podle názorů rybníkářů, s extrémními požadavky ochránců přírody a v každém případě pak nízká účast státu na krytí údržby rybníční krajiny (odbahňování) i neřešené úhrady nákladů mimoprodukčních funkcí rybníků a veřejných zájmů spolu s narůstajícím tlakem na rekreační využívání rybníků. Následující přehled uvádí nejvýznamnější rybníky a jejich soustavy v LVA, které se zachovaly a jsou využívány dodnes:

Lednické rybníky

Soustava čtyř rybníků, které jsou součástí národní přírodní rezervace Lednické rybníky, ustanovené v roce 1953. Jejich celková plocha je 551,35ha. Vlastníkem je Česká republika, právo hospodařit s majetkem státu má Agentura ochrany přírody a krajiny. Jedná se o na sebe navazující průtočné rybníky na vodním toku Včelíněk. Do soustavy Lednických rybníků je řazen i Zámecký rybník, který má však jiné povodí (je napájen Zámeckou Dyjí) a průtoky nenavazuje na zbylé čtyři rybníky. Kategorie rybníků je z hlediska rybářského hospodaření polointenzivní. Na rybníku Nesyt hospodaří Rybníkářství Pohořelice a.s., na rybníku Hlohoveckém, Prostředním a Mlýnském společnost APH Břeclav s.r.o. Zámecký rybník není od roku 2006 rybníkářsky obhospodařován. Účelem rybníků je zadržování vody v krajině a tím i zlepšení vodního režimu v okolí. Z důvodu ochrany přírody rybníky vyžadují specifickou manipulaci s vodou, a to její zadržování v určité výši po určitou dobu. Zámecký rybník je součástí evropsky významné lokality Niva Dyje. Celá soustava rybníků byla vyhlášena ptačí oblastí soustavy Natura 2000. Soustava rybníků je rovněž součástí lokality, vyhlášené podle Ramsarské úmluvy o mokřadech. Plán péče pro národní přírodní rezervaci Lednické rybníky je platný na období 2007 – 2011. Byly zpracovány návrhy provozních a manipulačních řádů pro Mlýnský, Prostřední, Hlohovecký rybník a rybník Nesyt.

Allachovy rybníky

Historické prameny uvádějí 7 rybníčků. V současnosti je soustava tvořena 5 rybníky, napájenými příkopem z pramenů jménem „Goldbründl“. Allach I je majetkem města Valtice, obhospodařován je společností Rybníkářství Pohořelice, a.s. Ostatní čtyři rybníky jsou ve vlastnictví České republiky s právem hospodaření podniku Lesy České republiky, s.p. Účelem vodního díla je akumulace vody v povodí, zvýšení vlhkosti, jakosti vody, obnovení života s vodou spjatých živočichů. Soustava rybníků je součástí lokality, vyhlášené podle Ramsarské úmluvy o mokřadech.

Františkův rybník

Františkův rybník byl založen za doby Liechtenschteinů za účelem chovu ryb. Byl napájen potokem, který protékal lesem a ústil do Františkova rybníku. Rybník měl tehdy rozlohu zhruba 8ha. V šedesátých letech byl naposledy zbaven bahna a vyčištěn. V té době měl Františkův rybník nejčistější vodu v širokém okolí a chodila se sem koupat celá nedaleká část Břeclavi. V průběhu let potok zanikl, rybník postupně zarůstal rákosou a vodními rostlinami a jeho vodní plocha se zmenšila o 3ha. V roce 1994 byl Františkův rybník vyhlášen přírodní rezervací, v roce 2000 přešel rybník do vlastnictví soukromé osoby. Rybník je dnes rybářsky využíván. Chytá se pouze z jedné strany rybníka, kde se nachází louka, druhá strana je zarostlá souvislým pásem rákosy.

Rybník Rendez-vous

Rybník dostal jméno podle stejnojmenného chrámu, který podle návrhu Josefa Hardtmutha na počest římské bohyně lovu Diany vystavěl v letech 1810–1812 architekt Josef Kornhäusel na nejvyšším místě Bořího lesa. Okolí chrámu bylo parkovou úpravou harmonicky zasazené do krajiny, součástí kompozice je i vodní hladina rybníka. Rybník o rozloze necelé 3ha je ve vlastnictví státu, právo hospodaření vykonávají Lesy ČR, s.p. Území s rybníkem bylo v roce 1992 vyhlášené národní přírodní památkou, v roce 2005 byla lokalita navržena do systému Natura 2000 jako evropsky významná lokalita Rendezvous.

Rybník Pohansko

Na jihovýchod od Břeclavi v uzavřené oboře v lesním revíru "Dolní les" (Unterwald) zaplněném vysokou zvěří vedly kdysi křížem kráčem štěrkové cesty lesem – parkem, podobným anglickému - do jeho středu, kde dodnes stojí lovecký zámeček Pohansko. Menší rybník uzavírá kompozici v návaznosti na zámeček Pohansko, který byl postavený architektem Hardtmuthem na pozůstatcích dřívějšího velkomoravského valu v letech 1810 – 1812. Rybník o rozloze 15 080m² je ve vlastnictví státu, právo hospodaření vykonávají Lesy ČR, s.p. Území s rybníkem je součástí evropské významné lokality Natura 2000 Soutok – Podluží, ptačí oblasti Natura 2000 Soutok - Tvrdonicko a mokřadů spadajících pod Ramsarskou úmluvu – Mokřady Dolní Podyjí II. Většina rybníků je dnes ve vlastnictví státu. Jejich produkční funkce je v posledních letech významně potlačovaná ve prospěch ochrany přírody. Současný plán péče o národní přírodní rezervaci Lednické rybníky je zpracován tak, aby rybníky sloužily především k ochraně biodiverzity. Opatření navržená plánem péče mají mít zásadní význam pro hlavní předměty ochrany na této lokalitě – mokřadní ptáky a rostliny. Produkční i ostatní funkce rybníků jsou momentálně podřízeny požadavkům na ochranu biodiverzity. Institut památkové péče specifikoval svoje ochranné požadavky pro zachování hodnot komponované kulturní krajiny ustanovením památkové zóny (PZ) LVA, vyhláškou 484/1992 Sb., podle zákona 20/1987 Sb., o státní památkové péči. V rozsahu PZ byl LVA zapsán na Seznam světového dědictví. Vyhláška, kterou se řídí výkon státní správy odpovědnými orgány a stanoviska odborného orgánu památkové péče, je však velmi obecná. Naděje, které byly vkládány v uplatnění institutu ochrany krajinného rázu v území, podle § 12 zákona č. 114/1992 Sb., a institutu ochrany významného krajinného prvku, se zatím nepodařilo naplnit. Navíc, odborný dokument, který by specifikoval ochranné limity a regulativa, a zároveň stanovil rozvojové možnosti v území LVA, stále chybí. Zachování a zlepšení kulturních hodnot krajiny LVA v rozsahu naplňovaném institutem památkové péče tedy značně pokulhávají za uskutečňovaným zájmem státu udržet a zvýšit počet druhů rostlinných a živočišných. Požadavky, byť obecné, stanovené Výborem UNESCO, nejsou ve vztahu k rybníkům uskutečňovány. Jaký postup doporučuje Výbor světového dědictví pro zachování kulturních a přírodních hodnot území?

Z dostupných metodik a doporučení UNESCO vyplývá, že pro zachování hodnot rybníků, jako významného prvku krajiny LVA nepostačuje chránit jen „fyzickou strukturu“, tj. samotný rybník jako kompoziční prvek a parkové úpravy kolem něj. Nezbytnou součástí je analýza všech faktorů, které utvářejí tuto strukturu. V průběhu století byl tradičními kulturami vytvořen sofistikovaný systém, tvořený kulturními, socio-ekonomickými, ekologickými, zemědělskými, hydrologickými postupy, které se dochovaly do dnešních dnů z důvodu udržení těchto míst. Pro zachování těchto míst, včetně jejich organismů (biodiverzity) a stanovišť je nezbytné udržet vzájemné vztahy mezi kulturou a jejími tradičními systémy. Je žádoucí, aby každý program pro záchranu kulturního dědictví byl ve své podstatě mezioborový, meziresortní a mezinárodní.

ZÁVĚR

Pro management a zachování kulturních krajín UNESCO je doporučováno aby:

1. Určujícím principem pro zachování prvků krajiny (a tedy i rybníků) byla udržitelnost a kontinuita vyvážené kulturní a ekologické integrace mezi člověkem a přírodou, která je základem pro vznik kulturních krajín. Mezi doporučené dílčí cíle patří:

- zachování udržitelnosti prostředí: ochrana přírodních procesů, cyklů a ekosystémů v místě (včetně ochrany půdy, vod, biodiverzity, flory, domestikovaných plodin a zvířat)
 - ochrana krajinného rázu včetně technologických aspektů, jako jsou kanály, závlahy, objekty apod.
 - udržování a upevňování živoucích kulturních tradic, včetně zvyšování povědomí o hodnotách těchto tradic
 - udržování ekonomické životaschopnosti tradičních hospodářských a land-use systémů na základě poznání tradičních technologií
 - posílení schopnosti místních komunit zvládat vnější vlivy a tlaky
2. Je důležité vyvinout vhodné nástroje pro řešení vybraných klíčových otázek a to:
- větší zapojení a posílení kompetencí místních komunit při zpracování plánů ochrany a při jejich uskutečňování
 - řešení možných dopadů cestovního ruchu na místo, krajinu a prostředí, hledání pozitivních dopadů cestovního ruchu na území a místní komunitu, zvyšování informovanosti a vzdělávání návštěvníků o hodnotách území
 - zonace území, zajištění ekosystémové ochrany, na které závisí land-use území a která zahrnuje i interakce mezi kulturními, sociálními a administrativními faktory
3. Jsou doporučována tato organizační opatření:
- přítomnost silného orgánu, schopného reprezentovat a naslouchat místní komunitě, která by měla odpovídat za dohled nad ochranou místa
 - tento orgán by měl zajistit partnerství a dialog mezi všemi zainteresovanými subjekty
 - tento orgán by měl převzít odpovědnost za přípravu programů podpor na ochranu krajiny, za přípravu nástrojů kontroly a regulace s ochranou krajiny neslučitelných aktivit a opatření pro monitoring, zpětnou vazbu a kontrolu efektivnosti ochranných opatření
 - všechny složky veřejného zájmu by měly být integrovány a koordinovány k dosažení cílů, stanovených pro ochranu a zachování kulturní krajiny a jejich částí

Krajiny a jejich prvky jsou dynamickými systémy, změna je jejich základní vlastností. Krajiny minulosti nemohou být vráceny, ale cesty, jak hodnotné prvky a místa chránit a funkčně začlenit do moderní, urbanizované a globalizované společnosti musí být hledány a pečlivě studovány. (Antrop M., 2005)

LITERATURA:

ANTROP Marc. Why landscapes of the past are important for the future? In *Landscape and Urban Planning* 70, 2005, p. 21 – 34

FEILDEN Bernard M., JOKILEHTO Jukka. Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, 1998, ICCROM, Rome, ISBN 92-9077-150-X

HACHLER Emil. Poznámky k topografii rybníků lednicko-valtických a přehled jejich ornitologického výzkumu. In *Zprávy okresního vlastivědného muzea v Mikulově*, 1959, Okresní vlastivědní muzeum, Mikulov, s. 32-36

KUČA Otakar. Komparativní studie. In *Lednice – Valtice kulturní krajina, Nominační dokumentace kulturního statku ČR k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO*, 1995, ČR

RIGASOVÁ Milada. Krajinné souvislosti. In *Allahy-revitalizovaná rybníční soustava* Sborník byl vydán v rámci řešení výzkumného projektu „Projekt vzorového polyfunkčního objektu Allahovy rybníky v roce 2007, s. 24-37, Lesy ČR, ISBN 978-80-903759-2-5

UNESCO. Convention Concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage, 1972, Paris online <<http://whc.unesco.org/en/182/>>

UNESCO. The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2008, Paris online <<http://whc.unesco.org/archive/opguide08-en.pdf>>

ABSTRACT

Příspěvek se zabývá rybníky a jejich funkcí v krajině jako tradičního způsobu land-use techniky při zachování kulturní krajiny. Lednicko – valtický areál je nejen důkazem dlouhodobých harmonických vztahů mezi člověkem a přírodou, ale taky rurálních tradic, přetrvávajících po staletí, které obojí dnes hrají důležitou sociální a ekonomickou roli v životě místních komunit. Hlavním cílem příspěvku je pohled na rybníky, jako významné součásti struktury kulturní krajiny Lednicko – valtického areálu v kontextu Úmluvy o zachování světového dědictví UNESCO.

Klíčová slova: dědictví, kulturní krajiny, rybník, funkce, ochrana, zachování

Kontaktní adresa:
Ing. Eva Horsáková
Biosferická rezervace Dolní Morava, o. p. s.
Národních hrdinů 23
690 02 Břeclav